

RECENZJE

DOI: 10.15290/lingdid.2022.26.15

dr Katarzyna Sowa-Bacia

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Neofilologii
tel. (12) 662 67 64
e-mail: katarzyna.sowa-bacia@up.krakow.pl
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7281-5634>

Piotr Sulikowski, Emil Lesner, *Stilum vertas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii*, Szczecin: Drukarnia Wydawnictwa Arka, 2019, 185 stron, ISBN: 978-83-954295-0-7

Monografia naukowa autorstwa Piotra Sulikowskiego i Emila Lesnera pt. *Stilum vertas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii* ukazała się w 2019 roku w Szczecinie nakładem Wydawnictwa Arka.

Pierwszy z Autorów tej monografii – Piotr Sulikowski – jest doktorem habilitowanym z dziedziny nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwa i zajmuje obecnie stanowisko profesora uczelni w Uniwersytecie Szczecińskim. Jego zainteresowania naukowe oscylują głównie wokół przekładoznawstwa oraz językoznawstwa. Piotr Sulikowski legitymuje się obszernym dorobkiem naukowym obejmującym m.in. monografie autorskie i współautorskie, rozdziały w monografiach naukowych czy artykuły w punktowanych czasopismach naukowych, a do jego najważniejszych prac wydanych w ostatnim okresie należą m.in. *Mountains and Words – Tadeusz Różewicz’s Selected Poems in English: on translation techniques in the language of poetry* (2013), *Der literarische Text und I-Faktoren in der Übersetzung: anhand ausgewählter Werke Zbigniew Herberts im Deutschen und Englischen* (2016), *Intertextualität, Intersemiotizität und Interkulturalität eines Textes und seiner Übersetzung im medialen Zeitalter* (2021).

Natomiast drugi z Autorów – Emil Lesner – jest doktorem nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwa i zajmuje stanowisko adiunkta, również w Uniwersytecie Szczecińskim. Legitymuje się dorobkiem naukowym z obszaru przekładoznawstwa oraz językoznawstwa, a do jego najważniejszych opublikowanych ostatnio prac należy zaliczyć m.in. *Zur Übersetzung einiger Phra-*

seologismen am Beispiel der Computerspiel-Trilogie 'Wiedźmin' und ihrer deutschen Übertragung (2018) lub *Borowik czy Waldteufel, czyli kilka uwag o przekładzie bestionimów* (2019).

Recenzowana monografia – *Stilum veritas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii* – doskonale odzwierciedla zatem zainteresowania badawcze obu autorów – jej tematyka oscyluje wokół przekładu, a ściślej: przekładu literackiego.

Składa się ona ze spisu treści (s. 3), wstępu (s. 4–9), z części teoretycznej (s. 11–99), części praktycznej (s. 101–159), klucza do ćwiczeń (s. 160–163), bibliografii (s. 164–174) oraz ze spisu wybranej literatury przedmiotu (s. 175–185).

We wstępie Autorzy tłumaczą sentencję Horacego *Saepe stilum veritas, iterum quoe digna legi sint scripturus* na język polski: „często odwracaj rylec, usuwaj błędy, pracuj świadomie, aby tekst wart był ponownego czytania, aby efekt pracy był jak najdoskonalszy”¹. Część tej sentencji znajduje się w tytule recenzowanej monografii, a Autorzy argumentują umieszczenie jej w tytule tym, że bardzo dobrze oddaje ona problem pracy tłumacza nad przekładem artystycznym. Autorzy podkreślają trudność przekładu literackiego, który, ich zdaniem, wymaga oprócz doskonałego warsztatu językowego i biegłości w języku ojczystym oraz obcym, także sprawności typowo literaturoznawczej i kulturowej, tj. właściwej recepcji przekładanego tekstu literackiego. Pod pojęciem właściwej recepcji Autorzy rozumieją „świadome czytanie i mentalną rekonstrukcję tekstu, w ramach swoich możliwości poznawczych”².

Również we wstępie Autorzy nakreślają potencjalnych odbiorców tej monografii, a mianowicie studentów neofilologii oraz wszystkich tych, którzy prowadzą badania nad przekładem, i którzy chcą poznać specyfikę oraz trudność pracy tłumacza przekładającego teksty literackie. Ponadto we wstępie Autorzy nakreślają koncepcję monografii, streszczając zwięźle zawartość poszczególnych rozdziałów oraz określają tę monografię jako podręcznik do nauki przekładu czy też kurs przekładu literackiego. Z tego też względu bezpośrednio po wstępie (s. 8–9) wymienione zostały cele kształcenia, opisane zostały wiedza i umiejętności, jakie zdobędzie absolwent po ukończeniu kursu przekładu z podręcznikiem *Stilum veritas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii*, a także jakie są zakładane efekty kształcenia dla tego kursu. Te informacje są niezwykle przydatne w szczególności dla nauczycieli akademickich, którzy w swojej praktyce dydaktycznej zobligowani są do przygotowywania przed rozpoczęciem każdego roku akademickiego tzw. kart kursów, w których

¹ P. Sulikowski, E. Lesner, *Stilum veritas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii*, Szczecin 2019, s. 4.

² Ibidem.

należy uzupełniać właśnie cele kształcenia dla danego kursu, wiedzę i umiejętności, jakie student ma nabyć po ukończeniu danego kursu, a także zakładane efekty kształcenia dla danego kursu.

W skład części teoretycznej monografii wchodzi trzy rozdziały. Rozdział pierwszy poświęcony został przednaukowym teoriom przekładu. Początek powstawania teorii przednaukowych Autorzy datują na okres ok. 397 roku n.e., kiedy powstał tzw. „List do Pammachiusa”, w którym św. Hieronim przedstawił swoje uwagi na temat tłumaczenia tekstów³. W rozdziale pierwszym Autorzy zaprezentowali rozważania różnych innych myślicieli, praktyków oraz teoretyków sztuki translacji, m.in. Marcina Lutra, Alexandra Frasera Tytlera, Wilhelma von Humbolta, Johanna Wolfganga von Goethego, Friedricha Schleiermachera, Wilhelma Augusta Schlegela, Waltera Benjamina, Karla Vosslera, Ludwiga Kahna, Wacława Borowego, Martina Bubera czy Martina Heideggera, na temat tego, jak tłumaczyć teksty. Autorzy, konkludując, stwierdzają jednakże, że w okresie przednaukowym nie zostały przedstawione jasno sformułowane definicje, które wyjaśniałyby, czym jest proces przekładu⁴. W związku z tą konkluzją w rozdziale drugim przedstawiają naukowe teorie przekładu, których początek datują na rok 1959, kiedy to Roman Jakobson opublikował artykuł pt. *On linguistic aspects of translation*, w którym wymienił trzy odmiennie typy tłumaczeń⁵. W rozdziale drugim Autorzy prezentują, jak rozwijały się różne koncepcje przekładu na przestrzeni lat, przedstawiając m.in. teorie Johna Catforda, Erwina Koschmiedera, Jeana Darbelneta, Wernera Kollera, Albrechta Nauberta, Otta Kade, Gerda Wotjaka, Horsta Turka, Petera Newmarka czy Gidona Toury'ego. Rozdział trzeci Autorzy poświęcają badaniom przekładoznawczym prowadzonym w wybranych ośrodkach naukowych w Polsce, a mianowicie w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Wrocławiu, Rzeszowie, Łodzi, Lublinie, Toruniu i Szczecinie. W rozdziale tym znajdujemy ogólną charakterystykę danego ośrodka naukowego, zarys uprawianej dyscypliny oraz obszernie wskazania bibliograficzne, którą posłużą czytelnikowi podczas pogłębiania wiedzy na temat interesujących go zakresów badań przekładoznawczych. Charakterystyki dwóch spośród wymienionych wyżej ośrodków badawczych dokonali jego pracownicy, a mianowicie dr hab. Monika Płużyczka przedstawiła dorobek naukowy Warszawskiej Szkoły Translatoryki, natomiast dr hab. Artur Dariusz Kubacki, prof. UP, dorobek naukowy z zakresu przekładoznawstwa Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

---

³ Ibidem, s. 12.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem, s. 28.

Część praktyczną monografii otwiera lista 18 pytań interpretacyjnych, które mają służyć uczestnikowi kursu do ustalenia najważniejszych elementów konstrukcyjnych utworu, jego dominanty semantycznej, elementów wariantnych, inwariantnych i szczególnie nacechowanych w oryginale, a więc podstawy do sporządzenia poprawnego tłumaczenia⁶. Część praktyczna monografii obejmuje pięć rozdziałów. Każdy z nich został poświęcony konkretnym kwestiom przekładowym, a mianowicie: poziomowi leksykalnemu, problemom kulturowym, poziomowi gramatycznemu, poziomowi środków eufonicznych oraz poziomowi wyższych jednostek semantycznych. Każdy z rozdziałów rozpoczyna się krótkim wstępem charakteryzującym dane kwestie przekładowe oraz definicją danych kwestii celem ich rozpoznania w tekście. Następnie Autorzy umieszczają teksty literackie w języku polskim, które uczestnicy kursu będą przekładać na dowolny język obcy. Teksty te są w większości utworami mniej znanymi, co jest celowym zabiegiem, ponieważ, jak tłumaczą Autorzy, teksty mniej zbadane przez nauki filologiczne pozwalają na nowe spojrzenie na nie oraz nie sugerowanie się dotychczasowymi wynikami badań naukowych i zajęcie przez uczestnika kursu własnego, oryginalnego stanowiska⁷. Pod każdym tekstem literackim umieszczone zostały pytania problemowe, które posłużą uczestnikowi kursu jako pomoc w trakcie próby jego przekładu na język obcy. W monografii nie umieszczono gotowych rozwiązań przekładowych, ponieważ, jak argumentują Autorzy, są one celem dydaktycznym podręcznika oraz stanowią wypadkową pracy nad tekstem i zastosowania języka docelowego, który może być dowolny⁸.

Kolejny rozdział, *Klucz do ćwiczeń*, to dodatkowe zadania, wskazówki do własnej pracy z tekstami literackimi oferowanymi w pięciu rozdziałach części teoretycznej monografii. Zdaniem Autorów mają one posłużyć uczestnikowi kursu jako lista podpowiedzi, inspiracja do pracy własnej⁹.

Rozdział ostatni to wykaz literatury prymarnej i sekundarnej, natomiast bezpośrednio po nim umieszczony został wykaz wybranej literatury przedmiotu, dzięki której uczestnik kursu będzie mógł pogłębić swoją wiedzę na temat interesującego go aspektu związanego z przekładem.

Reasumując, należy stwierdzić, że monografię *Stilum vertas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii* trzeba ocenić bardzo wysoko. Stanowi ona obszerne źródło wiedzy z zakresu historii rozwoju teorii przekładu, informacji na temat polskich ośrodków badawczych zajmujących

---

⁶ Ibidem, s. 102.

⁷ Ibidem, s. 5.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem, s. 160.

się przekładem, publikacji dotyczących przekładu oraz przekładu literackiego. W monografii doskonale połączono informacje teoretyczne z praktyką, oferując w części praktycznej teksty literackie do przetłumaczenia wraz z pytaniami interpretacyjnymi i zadaniami, które stanowią podstawę oraz pomoc w sporządzeniu poprawnego przekładu. Monografia ta kierowana jest do bardzo szerokiego grona odbiorców, nie tylko do studentów neofilologii, ale do każdego, kto w swojej praktyce tłumaczeniowej kiedykolwiek przekładał tekst literacki na język obcy. Monografią tą uzupełniono lukę na polskim rynku wydawniczym, gdyż do tej pory nie było i nie ma publikacji o podobnej zawartości oraz koncepcji.

Bibliografia

- Lesner E., *Zur Übersetzung einiger Phraseologismen am Beispiel der Computerspiel-Trilogie 'Wiedźmin' und ihrer deutschen Übertragung*, [in:] *Texte und Wörterbücher: translatorische, lexikalische und glottodidaktische Aspekte*, K. Nerlicki, B. Komenda-Earle, K. Sztandarska (Hrsg.), Zus. M. Kasjanowicz, Hamburg 2018, S. 109–128.
- Lesner E., *Borowik czy Waldteufel, czyli kilka uwag o przekładzie bestionimów*, „*Studia Translatorica*” 2019, vol. 10, s. 191–203.
- Sulikowski P., *Mountains and Words – Tadeusz Różewicz's Selected Poems in English: on translation techniques in the language of poetry*, Hamburg 2013.
- Sulikowski P., *Der literarische Text und I-Faktoren in der Übersetzung: anhand ausgewählter Werke Zbigniew Herberts im Deutschen und Englischen*, Frankfurt am Main 2016.
- Sulikowski P., Lesner E., *Stilum veritas. Podręcznik do nauki przekładu literackiego dla studentów neofilologii*, Szczecin 2019.
- Sulikowski P., *Intertextualität, Intersemiotizität und Interkulturalität eines Textes und seiner Übersetzung im medialen Zeitalter*, Hamburg 2021.